

SZAVAZATSZONDA.HU – EP-VÁLASZTÁS '09

JÁTÉKOS POLITIKAI ISMERETTERJESZTÉS KOMOLY SZAKMAI TANULSÁGOKKAL

A SzavazatSzonda (www.szavazatszonda.hu) mibenléte több megközelítésből is meghatározható, de kétféle definíció mindenképp adja magát. Kissé absztraktabbul és szándékolt rendeltetését is megadva tulajdonképpen egy kompakt politikai ismeretterjesztő, politikai önismeret-fejlesztő és statisztikaiadat-gyűjtő online alkalmazás, amely azzal a céllal készült, hogy közelebb vigye az emberekhez a politika tartalmi vonatkozásait és növelje a választópolgárok választói tudatosságát. Sokkal gyakorlatiasabban, a látható felszín lényegét tekintve pedig: nem más, mint 30 szakpolitikai tézis egymásutánja, amelyekkel kapcsolatban pozitívan, negatívan vagy semlegesén állást foglalva a felhasználó a teszt kitöltése után megtudhatja, hogy szakpolitikai véleményeit tekintve mely párthoz áll a legközelebb, illetve hogy adott pártokhoz képest miben és mennyiben egyezik vagy tér el a véleménye.

A SzavazatSzonda – bár hasonló fejlesztéseknek Nyugat-Európában már több éves, sőt több évtizedes hagyományai is vannak – Magyarországon úttörő kezdeményezésként indult, és a 2009-es európai parlamenti választások alkalmával debütált (nem titkoltan azzal a szándékkal, hogy ezentúl minden országos szintű választás alkalmával jelentkezik!). A SzavazatSzonda a Politológiai Párbeszéd Társasága, a Politológus Hallgatók Országos Egyesülete és a Politikon Intézet közös projektjeként, mintegy másfél tucatnyi fiatal politológus együttgondolkodásának és együttműködésének eredményeként jött létre. A kezdeményezés hiánypótló jellegét jól mutatja, hogy – annak ellenére, hogy az alkalmazás mindössze hat nappal a választások előtt vált elérhetővé, illetve hogy a megvalósítóknak csupán korlátozott lehetőségei voltak a népszerűsítés, a marketing terén – az alább ismertetett tanulságokat 34 871 (!) tesztkitöltő (és ebből 2 451 regisztrált felhasználó) válasza alapján vonhatjuk le. Jóllehet a SzavazatSzondával rokon fejlesztések (VoteMatch/Voters'Compass, EU Profiler) is napvilágot láttak a június 7-ei EP-választást megelőző hetekben, a SzavazatSzonda több tekintetben is különbözik ezektől: egyrészt eltér a módszertan, másrészt más a célközönség, harmadrészt nagy különbség van az oldalak látogatottságában is; valamint – tudtunkkal – újszerű az adatfeldolgozás mozzanata is.

Az alábbiakban először a SzavazatSzondával nyert, politikai-politológiai tanulságokat hordozó statisztikákat ismertetjük, részben elemezve azokat, illetve kiemelve egy-egy figyelemre méltó érdekességet, végül pedig a SzavazatSzonda módszertanának vázolásával próbálunk rávilágítani annak szükségszerű korlátaira és a benne rejlő lehetőségekre egyaránt.

A SzavazatSzonda, mint az fentebb már említésre került, egy 30 elemből álló tézissor alapján számította ki a válaszadók szakpolitikai „hovatartozását”. A rendszer az egyes kérdésekre adott válaszokat – természetesen anonim módon, statisztikai feldolgozás céljára – egyenként is rögzítette. Ezek összesítése alapján a következő eredmények születtek.

1. táblázat: Az egyes „kérdésekre” adott válaszok százalékos megoszlásban, az összes felhasznált alapul véve

Tézis	Egyetért (%)	Közömbös (%)	Nem ért egyet (%)
A közép-európai államok lehetőséget kell kapjanak az euró mihamarabbi, könnyített feltételek mellett történő bevezetésére.	59	16	25
További tagállami hatásköröket kell uniós szintre emelni.	46	23	31
Az EU-nak a jelenleginél több katonával kell részt vennie a nemzetközi válságkezelő műveletekben.	20	20	60
A heti munkaidő 48 órában való maximálása alól egy tagállam sem kaphat mentességet.	61	18	21
A multikulturalizmust támogatni kell mint európai alapértéket.	56	17	28
A kereszténység az európai identitást meghatározó, az EU alapidokumentumaiban is megemlített alapérték.	41	20	39
Az adórendszert jövedelemadóztatás helyett fogyasztásadóztatóvá kell átalakítani.	58	20	22
Európa előregedésének megakadályozását és a nyugdíjrendszer fenntarthatóságát elsősorban is a fokozódó bevándorlás lehetővé tételével lehet biztosítani.	16	16	68
Az EU-nak a megújuló energiaforrásokat kell támogatni az atomenergiával szemben.	70	13	17
Az európai parlamenti választásokon kvótában kellene meghatározni a női jelöltek számát.	16	26	58
A libatömés gyakorlatát be kell tiltani az EU összes tagállamában.	16	22	62
Merészebb magyar külpolitikával esetenként el lehet térni a meghatározó uniós külpolitikai irányvonalaktól.	56	18	26
Magyar szempontból támogatandó lenne Ukrajna másfél évtizeden belüli csatlakozása az Unióhoz.	39	36	26
Egy önálló ütőképes európai haderő létrehozását előnyben kell részesíteni a NATO-val szemben.	34	26	40
Az egymástól eltérő gazdasági környezet miatt nem szabad a tagállami adórendszereket tovább egységesíteni.	53	18	29
Európai szinten intézményesíteni kell a homoszexuálisok házastársi kapcsolatát.	25	23	52
Tovább kell bővíteni a kedvezményes áfa-kulcs alá sorolható termékek és szolgáltatások körét.	62	19	19
Magyarországnak a Nabucco és a Déli Áramlat gázvezetékek közül elsősorban a Nabucco megépítése az elsődleges stratégiai érdek.	41	43	15
Magyarországnak az Unió tagjaként is szorosabb kapcsolatokra kell törekednie olyan stratégiai nagyhatalmakkal, mint Oroszország vagy Kína.	56	18	26
Törökország válhasson az EU teljes jogú tagjává.	27	32	40
Növelni kell a közösségi költségvetéshez való tagállami hozzájárulások mértékét.	27	30	43
A nagyüzemi, nagytáblás agrártermelés előnyt kell élvezzen a kiscgazda parcellákon folyó árutermeléssel szemben.	22	16	61
A magyar borászat kiemelt támogatást kell kapjon az EU-tól.	67	18	16
Az Európai Uniónak és benne Magyarországnak nagyobb figyelmet és nagyobb összegeket kellene szentelnie az úrkutatásra.	23	30	47
Európának be kell fogadnia a guantánamói foglyokat.	14	26	60
Lehetőséget kell találni a muszlimok további bevándorlásának megakadályozására az Unió államaiba.	45	23	32
A még nem csatlakozott volt jugoszláv tagállamok csatlakozási tárgyalásait fel kell gyorsítani.	42	34	24
A biometrikus adatok nyilvántartása a nemzetközi bűnözés elleni küzdelem miatt kiemelten fontos.	53	22	25
Az Európai Parlament hatáskörét a nemzeti parlamentek hatásköreinek rovására kell bővíteni.	27	15	57
Az EP-választási kampányban sokkal nagyobb hangsúlyt kellene fektetni európai ügyekre a belpolitikai témák helyett.	67	14	18

Forrás: SzavazatSzonda.hu (2009.06.02–2009.06.25.)

Módszertani szempontból indokolt lehet megemlíteni, hogy a fenti tézisek megfogalmazásakor és a tézisek sorrendjének meghatározásakor a készítők egyrészt szándékosan törekedtek a hasonló tematikájú kérdések szétszórására, ezzel némi változatosságot belevéve a teszt kitöltésbe, és egyfajta dinamikát adva annak, másrészt tudatosan igyekeztek, hogy pozitívan és negatívan meghatározott tézisek vegyesen szerepeljenek a „kérdőívben”, ezzel próbálván elkerülni azt, hogy a kitöltők a monotonitás miatt esetleg rutinból válaszoljanak a sorra jövő „kérdésekre”. Hogy a tézisek közül 17 esetben az igenek és 12 esetben a nemek kerültek többségbe, illetve 1 esetben a közömbös álláspont került ki „győztesen”, véleményünk szerint azt tükrözi, hogy ez a cél teljesült.

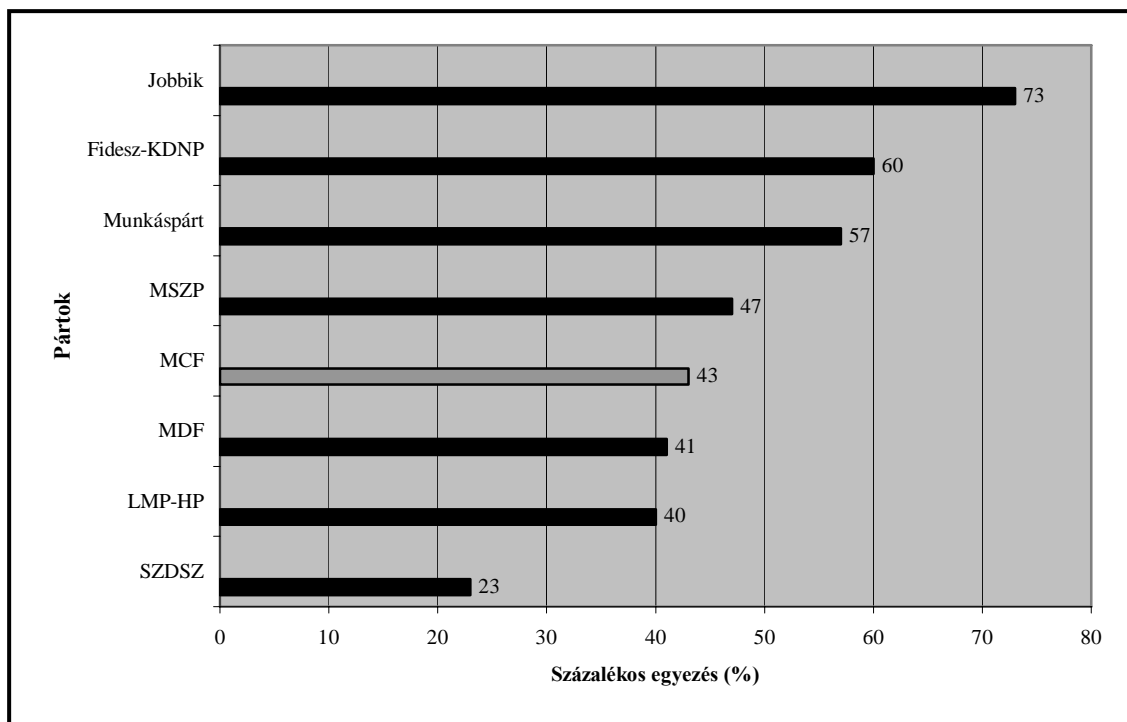
Az eredmények politikai-politológiai relevanciájának tekintetében természetesen végig lehetne menni szinte az összes tézisen – amit a fentebb publikált adatok ismeretében bárki meg is tehet –, de jelen elemzésben csupán néhány kiemelésre kell szorítkoznunk.

Kezdjük talán a két szélsőértékkel, amelyek mindkét esetben egy-egy nagyon aktuális és élő, illetve a közeljövő talán legösszetettebb kihívásait képező probléma kapcsán keletkeztek. Teszt kitöltőink a legnagyobb arányban (70%) a megújuló energiaforrások atomenergiával szembeni támogatásával értettek egyet, míg a legnagyobb arányban (68%) azt utasították el, hogy az európai népesség előregedésének következményeit a bevándorlás ösztönzésével próbálja meg megoldani az Unió. A közömbösök aránya is mindkét kérdésben a legalacsonyabbak közt volt (az elsőként említett tézis esetében történetesen a legalacsonyabb: 13%), ami arra engedhet következtetni, hogy az embereket erősen foglalkoztatják ezek a kérdések, és hogy – még ha tisztában is vannak a kérdések összetettségével – határozott véleményük van és megoldást várnak. Az egyetlen tézis, amely kapcsán a dönteni nem tudók aránya fölébe kerekedett mind az egyetértők, mind az elutasítók arányának, a Nabucco versus a Déli Áramlat dilemmájával kapcsolatos tézis volt: ez visszaigazolni látszik azt, hogy a közvélemény ebben az ügyben bír a legkevesebb információval, illetve nem közérthető, zavaros tájékoztatást kap csak a politikától, és így nem is igazán foglalkoztatja a probléma.

A többi tézist egy-egy tágabb témakör köré csoportosítva a tendenciákról nagy vonalakban elmondható, hogy: a tesztet kitöltők támogatják az Unió térségbeli bővítését; határozott magyar külpolitikai fellépést és gazdasági érdekvédelmet várnak el a mindenkori kormányzattól; a közrend védelmét előbbre valóknak tartják a szabadságjogok féltésénél; illetve a helyben működő kistermelőket elébe helyezik a nagyüzemi hatékonyságnak. Külön megemlítendő, az Unió identitását alapjaiban érintő érdekesség még, hogy a multikulturalizmus támogatásával 56%-nyian értenek egyet 28 ellenében, míg a kereszténység politikai szinten európai alapértékként való kezelését mindössze 41%-nyian támogatják 39 ellenében.

A következő, érdeklődésre számot tartó eredmények az adott 30 kérdésben a pártok által képviselt álláspontok és az összes beérkező felhasználói válasz összevetéséből adódnak. Ez az összevetés azt mutatja meg, hogy a pártok deklarált „általános” pozíciója milyen mértékben esik egybe az „össztársadalmi” „összvéleménnyel” – hétköznapibb nyelvezetben: az emberek mennyire értenek egyet az egyes pártokkal. A meglepő statisztikák az alábbi diagramban összegezhetők.

1. diagram: A pártok összegzett szakpolitikai pozíciójának egyezése a felhasználók által adott összes válasszal

Forrás: SzavazatSzonda.hu (2009.06.02–2009.06.25.)¹

Az összesített eredmények talán legmeglepőbb tanulsága az, hogy a Jobbik előretörése és az SZDSZ visszaesése – legalábbis a SzavazatSzonda 30 kérdése alapján – szakpolitikai síkon is igazoltnak tűnhet: a Jobbik szakpolitikai állásfoglalásaival magasan a legnagyobb, 73%-os az egyezés, míg a sort az SZDSZ zárta, 23%-os eredménnyel. A sorban a második a Fidesz volt 60%-kal, őt követte a Munkáspárt 57-tel, míg a további négy párt, az MSZP, (az MCF), az MDF és az LMP a középmezőnyben végzett 47 és 40% közötti eredményekkel.

Természetesen a kép olyan tekintetben torz vagy legalábbis csapdákat rejt magában, hogy egy a SzavazatSzondában előálló többségi álláspont-együttes mentén formált kormányzati politika nyilvánvalóan keresztülvihetetlen és/vagy vállalhatatlan lenne. Arra mindenesetre rávilágítanak az eredmények, hogy az embereknek kielégítetlen vagy kielégítetlennek tűnő elvárásai vannak az Európai Unióval szemben, ugyanakkor a Magyarország irányába megfogalmazott uniós elvárásokról nem szívesen vesznek tudomást. Vagyis egyfelől az emberek nincsenek tisztában az uniós tagság valós előnyeivel és hátrányaival, másfelől pedig a fejekben (meg kell jegyezni: a „kampánykommunikátorok” fejében sem) még mindig nem kapcsolódott össze az, hogy a közjavak teremtésének ára van, illetve hogy bizonyos kívánatos dolgok érdekében más kívánatos dolgokról le kell mondani. Ennek talán a legjobb példája, hogy az emberek 31 ellenében 46%-kal támogatják, hogy további hatásköröket emeljünk uniós szintre, ugyanakkor 43% 27 ellenében elutasítja azt, hogy növeljük a tagállami

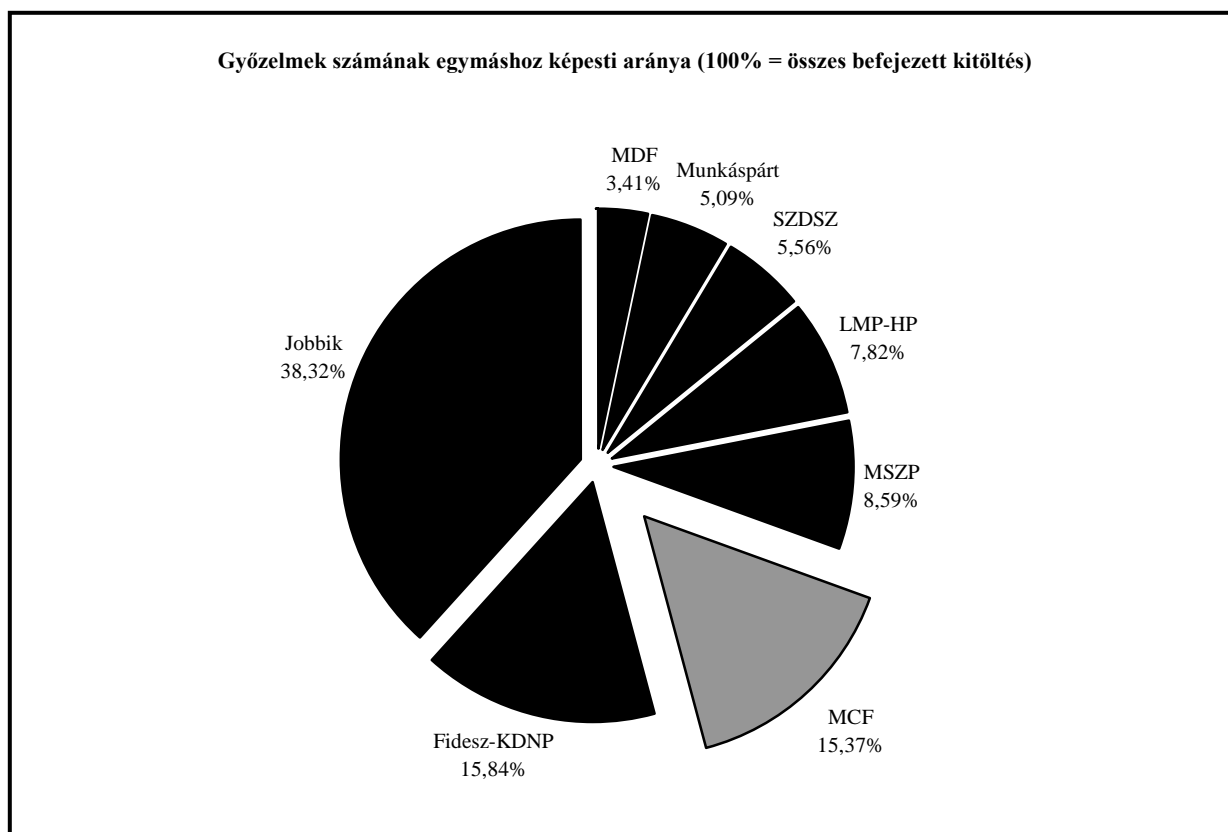
¹ Az MCF nem reagált érdemben a megkeresésünkre, és mivel álláspontja csak a szakpolitikai kérdések elenyésző részében volt ismert, ezért – bár a statisztikai feldolgozás során nem kívántuk mellőzni a figyelembe vételét – a rá vonatkozó eredmények valójában nem mérvadóak...

A Jobbik kiemelkedő eredménye kapcsán megjegyzendő, hogy a párt egyetlen kérdésre nem adott közömbös választ. Ez vélhetően torzította a SzavazatSzonda eredményeit.

hozzjárulásokat a közösségi költségvetéshez – nem ismervén fel, hogy többletfeladatokhoz többletforrások is kellhetnének. Megjegyzendő és önmagában figyelemre méltó azonban az, hogy a relatív többség – a sok tekintetben megjelenő kiábrándultság ellenére és talán az Unió jövőjébe vetett bizakodásra engedve következtetni – egyáltalán támogatja a további hatáskörök közösségi kompetenciába történő átruházását (amely vélekedés, mellesleg, egyúttal alapvetéseiben szembemegy az amúgy itt toronymagasan legnépszerűbb szakpolitikájú párt meghatározó irányvonalával).

Mielőtt rátérnénk a módszertani meggondolások taglalására, még egy – és minden bizonnyal a „legizgalmasabb” – adategyüttes közlése van már csak hátra: Tudniillik az, hogy a fentebb ismertetett egyezések mely pártokat milyen arányban hozták ki győztesnek – konkrétabb megfogalmazásban: ha az emberek pusztán az alapján döntenének az urnáknál, hogy mely párthoz esik legközelebb szakpolitikai nézetrendszerük, akkor milyen eredmények születtek volna a június 7-ei EP-választáson. Ez alapján tehát a listát állító pártok a szavazatokból az alábbi diagramban ismertetett százalékok arányában részesültek volna.

2. diagram: Az egyes pártok egymáshoz képesti győztes eredményei az összes tesztkitöltés eredményére vonatkoztatva

Forrás: SzavazatSzonda.hu (2009.06.02–2009.06.25.)²

² Az MCF nem reagált érdemben a megkeresésünkre, és mivel álláspontja csak a szakpolitikai kérdések elenyésző részében volt ismert, ezért – bár a statisztikai feldolgozás során nem tudtuk mellőzni a figyelembe vételét – a rá vonatkozó eredmények valójában nem mérvadóak, és ebből adódóan valamelyest korrekcióra szorulna a többi párt eredménye is... (Az MCF szeletéből – fiktív, de a módszertanunkból következő és a többi párt által adott válaszok összevetésén alapuló, számítás alapján – a legnagyobb mértékben az SZDSZ, az MSZP és az MDF, a legkisebb mértékben pedig a Jobbik és a Munkáspárt részesülne. (SZDSZ: +3,84%; MSZP: +3,54%; MDF: +2,77%; LMP-HP: +2,15%; Fidesz-KDNP: +1,69%; Munkáspárt: +1,08%; Jobbik: +0,31%).

Jól látható tehát, hogy a mi szempontrendszerünk szerint a Jobbik még a ténylegesnél is sokkal nagyobb arányú megerősödést könyvelhetett volna el, sőt a választáson listát állítani képes pártok legerősebbikeként a képviselői mandátumok több, mint harmadát elvitte volna, dupla annyit, mint a valójában legerősebb Fidesz. Ezen túlmenően figyelemre méltó az is, hogy minden kis párt (a valóságban még az 1%-os küszöböt sem elérő, alig kimutatható támogatottságú Munkáspárt is) küldhetett volna képviselőt az Európai Parlamentbe, még hozzá többé-kevésbé magabiztosan megugorva az 5%-ot – a korrigált eredmények alapján az MDF-re is vonatkoztatom az állítást.

Az 1. és a 2. diagram adatait összevetve feltűnhet, hogy milyen esetleges a szakpolitikai egyezések mértékének és a végső erőssorrendnek az egybeesése: jól látható, hogy például az MDF állásfoglalásai kétszer inkább megegyeztek a tesztkitöltők állásfoglalásaival, mint az SZDSZ állásfoglalásai, a végeredmény tekintetében viszont mégis jóformán pont reciprok értékek adódtak. Az ilyesféle és egyéb eltérések „véletlen” „játékát” leginkább két jelenség magyarázhatja. Az egyik a kevés nagy arányú egyezés versus a sok kis arányú egyezés problematikája egy „a győztes mindent visz” elvre alapuló mérési szisztémában; a másik pedig a konkurens pártok szakpolitikai programjainak az átfedései, amikor mindössze néhány apró eltérésen múlik a végső eredmény (e tekintetben nagyon tanulságos lehet a másodlagos preferenciák alakulása, amiről azonban sajnos nem áll rendelkezésünkre összesített statisztika – jöllehet az egyes tesztkitöltők a saját eredményük kijelzésekor kaptak információt erről is).

Az eredmények bemutatása és azok nagy vonalakban történő áttekintése után pedig következnek néhány tudnivaló a SzavazatSzonda módszertanáról, illetve egy ilyen jellegű politológusi vállalkozás törvényszerű korlátairól és az ezek ellenére benne rejlő lehetőségekről.

A SzavazatSzonda elkészítésének egyik sajátossága – és ebben tér el elsősorban hasonló jellegű vetélytársaitól –, hogy a pártok állásfoglalásainak alakulását nem a készítők következtették ki különböző – a konkrétumok helyett inkább csak általánosságokban fogalmazó – pártdokumentumok vagy a pártok különböző prominenseinek – egymással esetenként nehezen összeegyeztethető – sajtónyilatkozatai alapján, hanem az előre megfogalmazott konkrét téziseket megküldték a pártoknak, hogy azok maguk válaszoljanak rá, egy a párt álláspontjáért felelős személy közreműködésével. A SzavazatSzondába az így visszaküldött állásfoglalások lettek betáplálva. Ezt kritizálva természetesen lehet azzal érvelni, hogy így az „elemzői torzítás” helyébe egyfajta „szóvivői torzítás” lépett, és hogy a szubjektivitás eleme ilyen módon itt sem lett kiiktatva, azonban ez a módszer a másikkal szemben mégiscsak védhető több szempontból is. Egyrészt itt a szubjektivitás forrása „inherens” abban az értelemben, hogy a vizsgálat tárgyától, vagyis a pártokból eredeztethető, nem pedig egy tárgyidegen tényezőből, a vizsgálatot végzők „önkényes” elgondolásaiból adódik; másrészt pedig ezzel a módszerrel a párt konkrét, az adott módon megfogalmazott tézisek kapcsán nyilatkozik – és ezek a nyilatkozatok adott esetben, az éppen adott összefüggések kontextusában akár gyökeresen eltérhetnek attól, mint amit egy pártról egy adott témában általánosságban álláspontként képviselni vélnénk.

Mindezzel együtt a SzavazatSzondának és minden hasonló jellegű kísérletnek komoly korlátai vannak, amik azonban nem jelentenek problémát, ha ezekkel mind a készítők, mind pedig a felhasználók tisztában vannak, és az elvárásaikat ennek megfelelően alakítják ki. A három leginkább szem előtt tartandó „megszorítás” a következő.

Először is, a SzavazatSzonda nem való a választópolgárok direkt orientálására, de ez nem is szerepel a készítők által megfogalmazott rendeltetései között. Ugyanis nyilvánvaló, hogy csupán szakpolitikai állásfoglalások szelektált együttese nem képezheti (mint ahogy nem is képezi) a pártok közötti választás kizárólagos alapját – hisz ennek alapjául a szakpolitikai állásfoglalások egy jóval

szélesebb spektruma mellett olyan elemek is szerepet kell kapjanak, mint az ideológiai megfontolások, a vezető politikusok irányában kialakult szimpátia vagy antipátia, a hitelesség kérdése, és még más egyéb objektív-szubjektív szempontok. Ugyanezen ok szolgáltatója egyébként a legnyilvánvalóbb magyarázatot a Szavazatszonda „mérései” és a tényleges választási eredmények közötti eltérésre is. – Ezen a ponton hangsúlyozni kell tehát még egy dolgot: a Szavazatszonda nem alkalmas (és nem is való) választási eredmények prognosztizálására sem.

Másodszor, mint arra érintőlegesen már az előbbi mondatban is utaltunk, egy „szavazatszondában” csak nagyon is véges számú, ráadásul esetlegességeknek kitéve megfogalmazott és mesterségesen szelektált tézisegyüttes szerepelhet. Egy-egy témakört vagy ügyet már csak a terjedelmi keretek miatt sem lehetséges minden oldalról körbejárni, ráadásul a pártok válaszai alapján nem kellően megosztó kérdéseket – tényleges relevanciájuktól függetlenül – ki is kell rostálni, hisz máskülönben nem lesz meg a megfelelő differenciáláshoz szükséges szórás; így persze sok fontos, a választói attitűdöt alapvetően meghatározó kérdés ki kell maradjon a tézissorból. Ez alól e projektben is mindössze egyetlen kivétel volt: az EP-kampány belpolitikai versus EU-s jellegére vonatkozó kérdés – amit persze szánt szándékkal hagytak benn a készítők...

És ezen a ponton érkeztünk el a harmadik „korláthoz”, a válaszok hitelességének a kérdéséhez. Annál a tézisznél ugyanis, hogy „Az EP-választási kampányban sokkal nagyobb hangsúlyt kellene fektetni európai ügyekre a belpolitikai témák helyett.” a negatívan nyilatkozó Munkáspárt (és a nem nyilatkozó MCF) kivételével minden párt egyöntetűen az egyetértését fejezte ki. Ehhez képest minden közélet iránt érdeklődő magyar választópolgárnak egyértelmű, hogy a pártok túlnyomórészt mennyire nem törekedtek ennek – a Szavazatszonda szerint egyébként 67%-os támogatottságú – elvárásnak megfelelni. Azonban a Szavazatszonda készítőinek nem tiszte megítélni egy párt deklarált állásfoglalásának hitelességét, hanem azt fenntartások nélkül el kell fogadniuk: az ítéletet minden esetben a választópolgárnak magának kell meghoznia, a készítők legfeljebb a minden téziszhez írt háttéranyagokban nyújthatnak némi orientációt.

Miért érdemes a Szavazatszonda a figyelemre és a folytatásra?

A választópolgárok és az egymással versengő politikai pártok oldaláról nézve azért, mert minden korlátja ellenére – sőt talán éppen azoknak köszönhetően – alkalmas eszköz arra, hogy az emberekhez könnyed „tálalásban”, játékos módon közelebb vigye a politikát. Hogy a figyelem felkeltésével választási részvételre vagy legalábbis „köz-gondolkodásra” ösztönözzön; hogy az egyes témákat-ügyeket kontextusba helyező szakértői háttéranyagaival szélesebb körben politikai ismereteket terjesszen és további tájékozódáshoz nyújtson kiindulási alapot; valamint hogy az esetenként üres politikai szlogeneken vagy semmitmondó plakátokon, a gyakran személyeskedő politikusi vitákon, illetve az egyéni érzelmeken túlmutatva növelje a választói tudatosságot, hozzájáruljon a pártok szakpolitikai programjainak megismertetéséhez.

A készítők és a szélesebb értelemben vett szakma, illetőleg a fejlesztésben együttműködő pártok szempontjából pedig azért hasznos, mert a segítségével elemzői tanulságok levonására alkalmas, illetőleg politikai programok összeállításánál hasznosítható adatokhoz lehet jutni számos szakpolitikai témában. Bár a Szavazatszonda „felmérései” – természetüknél fogva – nem reprezentatívak, a vártnál is magasabb (és a jövőben előreláthatólag nagyságrendileg megugró) látogatottsága révén a

tesztkitöltések statisztikai rögzítése mégis olyan „nagy mintás” „adatfelvételnek” minősül, ami – legalábbis egyes szakpolitikai kérdésekben – minden bizonnyal példa nélküli.

A készítők mindennek fényében bíznak a SzavazatSzonda-projekt sikeres folytatásában, aminek a kulcsa mindössze annyi, hogy tudni kell a helyén kezelni – annak, ami: egy ismeretterjesztő online játék elemezhető és hasznosítható politikai tanulságokkal.

A bemutatót Holndonner Róbert László, a SzavazatSzonda-projekt szakmai vezetője írta.